

ZBIGNIEW NOWACKI

Academy of Justice in Warsaw, Poland

ORCID iD: 0000-0002-0443-7117

MOTYWY PODEJMOWANIA NAUKI NA KIERUNKU BEZPIECZEŃSTWO NARODOWE NA UNIWERSYTECIE JANA KOCHANOWSKIEGO W KIELCACH

**THE MOTIVATIONS BEHIND PURSUING THE
NATIONAL SECURITY STUDY PROGRAMME AT
JAN KOCHANOWSKI UNIVERSITY IN KIELCE**

ABSTRACT

The aim of the article is to identify the factors related to the decision to study National Security at Jan Kochanowski University in Kielce, and to determine whether there is a relationship between them. The study employed a diagnostic survey method, supplemented by statistical-comparative analysis techniques, including factor analysis. Data was collected using a questionnaire designed specifically for this research, entitled *Questionnaire on the Motives for Undertaking Studies in National Security*. The analysis identified two primary factors associated with the decision to enroll in the National Security program. The first factor was designated as *Orientation toward personal development with a security component*, while the second was labelled *Aspiration for personal success*. The first factor, accounting for approximately 12,3% of the variance, reflects autotelic (intrinsic) learning motivations among the respondents. In contrast, the second factor, explaining over 8,7% of the variance, appears to represent instrumental (extrinsic) motivations for pursuing higher education. The study found no statistically significant relationship between the identified factors. Nevertheless, the substantial proportion of variance explained by the first factor is noteworthy, as it indicates a promising level of intrinsic motivation among students undertaking studies in National Security.

KEYWORDS: *motivations for learning, striving for success, personal development, early adulthood, internal and external motives*

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest poznanie czynników pozostających w związku z podejmowaniem nauki na kierunku bezpieczeństwo narodowe na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz ustalenie, czy występuje pomiędzy nimi zależność. W opracowaniu zastosowano metodę sondażu diagnostycznego oraz metody analizy statystyczno-porównawczej, w tym analizę czynnikową. Odpowiednio do przyjętej metody wykorzystano technikę ankiety. Za narzędzie badawcze posłużył autorski „Kwestionariusz motywów podejmowania nauki na kierunku bezpieczeństwo narodowe. Zidentyfikowano dwa główne czynniki pozostające w związku z podejmowaniem przez badanych decyzji o wyborze studiów na kierunku bezpieczeństwo narodowe na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. Pierwszemu czynnikowi nadano nazwę: „Orientacja na rozwój osobisty uwzględniająca komponent bezpieczeństwa. Drugi czynnik opatrzono nazwą: Dążenie do osobistego sukcesu. Pierwszy czynnik, który wyjaśnia prawie 12,3% wariancji, odzwierciedla autoteliczne (wewnętrzne) motywy uczenia się osób badanych, natomiast drugi czynnik, wyjaśniający ponad 8,7% wariancji, zdaje się zaświadczać o instrumentalnych (zewnętrznych) motywach uczenia się badanych. Ustalono, że nie występuje istotny statystycznie

związek pomiędzy wyodrębnionymi czynnikami. Znaczący procent zmienności wyjaśniany przez pierwszy czynnik napawa optymizmem, ponieważ świadczy o wewnętrznej motywacji studentów podejmujących naukę na kierunku bezpieczeństwo narodowe.

SŁOWA KLUCZOWE: *motywy podejmowania nauki, dążenie do sukcesu, rozwój osobisty, wczesna dorosłość, motywy wewnętrzne i zewnętrzne*

WPROWADZENIE

W potocznym rozumieniu motywem jest to, co wzbudza, ukierunkowuje i podtrzymuje zachowanie ludzi (Kacprzak-Biernacka i in., 2014, s. 2). Waldemar Kozłowski definiuje motyw jako „stan psychiczny organizmu wywołany przez bodziec, który wyrażony jest przez potrzeby i dążenia, aspiracje, instynkty i popędy (Kozłowski, 2010, s. 12). Koncentrując się już na motywach podejmowania nauki, dostrzega się, że motywy kształcenia, jakimi kierują się osoby dorosłe w różnym wieku, wykazują znaczące zróżnicowanie i są zindywidualizowane (Nowhorodsky i in., 2020, s. 38). Istotę motywów osobistych jako decydujących o podejmowaniu kształcenia podkreśla Ryszard Kałużny, który dostrzegając ich zróżnicowanie, reprezentuje pogląd, aby motywy podejmowania edukacji rozpatrywać jako dwie kategorie, a mianowicie: motywy instrumentalne (zewnętrzne) i motywy autoteliczne – wewnętrzne (Kałużny, 2013, s. 46). Natomiast Aleksandra Litawa, opowiadając się za bardziej precyzyjnym rozgraniczeniem motywów podejmowania nauki przez dorosłych, podkreśla znaczenie grup motywów: pragmatycznych, utylitarnych, społecznych oraz intelektualnych (Litawa, 2008, s. 72). Jeszcze inne stanowisko zajmują Richard M. Ryan oraz Edward L. Deci, których zdaniem nie istnieje jednoznacznie przytoczony podział motywów na zewnętrzne i wewnętrzne, i Autorzy postulują postrzeganie motywów na kontinuum od motywacji sterowalnej do motywacji autonomicznej (Ryan, Deci, 2000a; Ryan, Deci, 2000b; podają za: Chrupała-Pniak, Grabowski, 2016, s. 341). Należy także mieć na uwadze, że ludzkie zachowania są zakotwiczone w doświadczanym okresie życia (Levinson i in., 1979). Badacze wielu dyscyplin naukowych posiłkują się ustaleniami dotyczącymi okresowych przedziałów wiekowych, dorosłości oraz pełni i schyłku życia, które poczynił Daniel Levinson.

Jego rola w rozwoju psychologii jest wyjątkowa. Był jednym z badaczy, którzy podważyli obowiązujący do 1960 r. dogmat, „iż osobowość kształtuje się do okresu wczesnej dorosłości, a potem niewiele się zmienia (Pruitt, Rubin, 1986, s. 229). Przedstawione opracowanie odnosi się do osób we wczesnej fazie dorosłości, według Daniela Levinsona do osób w erze wczesnej dorosłości, czyli w przedziale wiekowym od 18 do 45 roku życia. Pojedynczy przypadek badanego w wieku 47 lat należy traktować jako znajdujący się w okresie przejścia pomiędzy fazami. Wyniki badania stanowią głos w dyskusji zainicjowanej przez Roberta Kałużnego, który na podstawie wyodrębnionych dwu grup motywów (wewnętrznych i zewnętrznych) postawił pytanie: *Które z nich są silniejszym motywatorem wysiłku edukacyjnego dorosłych?* (Kałużny, 2013, s. 46). Tak sformułowane pytanie okazuje się interesujące dla badaczy wielu dyscyplin naukowych, jak choćby pedagoga i socjologa oraz andragoga. Jak pisze Zbigniew Chodkowski, motywy wewnętrzne uczenia się są jak najbardziej pożądane, ponieważ osoba uczy się dobrowolnie, zaś samo uczenie sprawia jej przyjemność, a czasami radość. I co ważne, wewnętrznie motywowana osoba często inspirowana dążeniem do osobistego rozwoju oraz ciekawością poznawczą, nie potrzebuje przymuszania opiekunów i nauczycieli (Chodkowski, 2019, s. 146–147). Brak konieczności zewnętrznych nagród w przypadku osób wewnętrznie motywowanych dostrzega między innymi Philip Zimbardo, który jako źródło motywacji wewnętrznej wskazuje cechy osobowościowe (Zimbardo i in., 2010, s. 62). Badania wskazują również, że osoby o wysokiej motywacji wewnętrznej mają większe osiągnięcia oraz sukcesy w nauce. Zaobserwowana prawidłowość jest niezależna od płci, grupy etnicznej oraz poziomu nauczania (Zimbardo i in., 2010, s. 197).

METODY BADAWCZE

Celem badania było poznanie czynników, które pozostają w związku z podejmowaniem nauki na kierunku bezpieczeństwo narodowe na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. Zakładano także zdobycie wiedzy na temat zależności (lub braku zależności) pomiędzy zmiennymi wyodrębnionymi w drodze analizy czynnikowej (cel teoretyczno-poznawczy). W trakcie procesu

badawczego zweryfikowano autorski „Kwestionariusz motywów podejmowania nauki na kierunku bezpieczeństwo narodowe” (cel metodyczny). Katalog celów poszerzyły wnioski końcowe przygotowane na podstawie wyników badawczych – cel praktyczny.

PROBLEM BADAWCZY

Jakie czynniki pozostają w związku z podejmowaniem nauki na kierunku bezpieczeństwo narodowe na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach?

Przedmiotem badań uczyniono czynniki pozostające w związku z podjęciem nauki na kierunku bezpieczeństwo narodowe na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. Wyniki analizy czynnikowej pokazują (o czym w dalszej części opracowania), że osoby badane podejmowały decyzję o kształceniu pod wpływem czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Zatem odpowiedź na pytanie *Co badano?* brzmi: badano czynniki wewnętrzne i zewnętrzne pozostające w związku z wyborem studiów na kierunku bezpieczeństwo narodowe na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. Analizowano także, czy istnieje zależność pomiędzy czynnikami wyodrębnionymi w drodze analizy czynnikowej (przeprowadzono analizę korelacji). Badanie, zdaniem autora opracowania, poszerza wiedzę na temat motywów, jakimi kierują się osoby znajdujące się w fazie wczesnej dorosłości, wybierając kierunek studiów bezpieczeństwo narodowe na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach.

ZASTOSOWANE METODY

Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego oraz metody analizy statystyczno-porównawczej, w tym analizę czynnikową. Odpowiednio do przyjętej metody wykorzystano technikę ankiety. Za narzędzie badawcze posłużył autorski *Kwestionariusz motywów podejmowania nauki na kierunku bezpieczeństwo narodowe*. Przed rozpoczęciem badania osobiście udzieliłem osobom studiującym szczegółowego instruktażu, zapewniłem o anonimowości oraz poinformowałem o możliwości rezygnacji z uczestnictwa w badaniu na każdym etapie. Dbałem o właściwe warunki realizacji badania oraz dobrą jakość kontaktu z badanymi. Badanie zwręczała rozmowa, w trakcie której osoby

badane miały sposobność uzyskania odpowiedzi na nurtujące pytania, jak choćby te dotyczące celu badania oraz jego znaczenia, swojego uczestnictwa – możliwości wglądu w uzyskane wyniki oraz sposobu przechowywania kwestionariuszy, który zapewnia anonimowość i brak dostępu osób postronnych.

PRÓBA BADAWCZA

Próbie badawczą stanowią kobiety i mężczyźni – studenci kierunku bezpieczeństwo narodowe na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. Badani zostali wyłonieni drogą losową z populacji generalnej liczącej 328 osób. Udział w badaniu był dobrowolny – nie odnotowano odmowy uczestnictwa. W badaniu wzięło udział 215 osób, odrzucono materiał badawczy zawarty w jednej ankiecie ze względu na liczne braki odpowiedzi. Próba badawcza $N = 214$ stanowi 65,24 % populacji generalnej. Przebadano $n = 97$ kobiet (45,3%) oraz $n = 117$ mężczyzn (54,7%). Szczegółowe dane dotyczące próby badawczej podano w tabelarycznych zestawieniach.

W Tabeli 1. zawarto statystyki opisowe dotyczące stadium kształcenia w badanej próbie.

Tabela 1. Statystyki opisowe dotyczące stadium kształcenia w badanej próbie

Stadium kształcenia badanych	Liczba badanych	Procent próby badawczej	Procent ważny próby badawczej	Procent skumulowany próby badawczej
Pierwszy rok	43	20,1	20,1	20,1
Drugi rok	32	15,0	15,0	35,0
Trzeci rok	81	37,9	37,9	72,9
Czwarty rok	23	10,7	10,7	83,6
Piąty rok	35	16,4	16,4	100,00
Ogółem	214	100,0	100,1	

Źródło: obliczenia własne.

Z danych zawartych w Tabeli 1. wynika, że próba badawcza reprezentowana jest przez osoby znajdujące się we wszystkich stadiach kształcenia na kierunku bezpieczeństwo narodowe na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach.

W Tabeli 2. zawarto dane odnoszące się rozkładu próby badawczej w dwóch rodzajach osiedli ludzkich.

Tabela 2. Statystyki opisowe odnoszące się do rozkładu próby badawczej w dwóch rodzajach osiedli ludzkich

Osiedla ludzkie	Częstość	Procent próby badawczej	Procent ważny próby	Procent ważny próby skumulowany
Wieś	99	46,3	47,4	47,4
Miasto do 20 tys. mieszkańców	56	26,2	26,8	74,2
Miasto pow. 20 tys. do 100 tys.	13	6,1	6,2	80,4
Miasto pow. 100 tys. do 500 tys.	37	17,3	17,7	98,1
Miasto pow. 500 tys.	4	1,9	1,9	100,0
Ogółem	209		100	100,00
Brak danych	5	2,3		

Źródło: obliczenia własne.

Z danych zawartych w Tabeli 2 wynika, że próba badawcza obejmuje osoby zamieszkujące wioski (47,4%) i miasta (52,6%) – dwa rodzaje osiedli ludzkich, które różnią się w zakresie przemieszczania się osób i dostępności do ofert edukacyjnych. Ponad 74% próby badawczej wywodzi się z osiedli ludzkich liczących mniej niż 20 tys. mieszkańców, co może sugerować, że motywacja do studiowania na kierunku bezpieczeństwo narodowe może pozostawać w związku z wielkością zamieszkiwanego osiedla, zaś liczba osób zamieszkujących miasta od 100 tys. do 500 tys. (liczba mieszkańców Kielc zawiera się w tym przedziale) może ujawniać lokalne oferty edukacyjne jako zmienną pozostającą w związku z wyborem kierunku studiowania.

W Tabeli 3 zawarto statystyki opisowe dotyczące wieku w badanej próbie kobiet.

Tabela 3. Statystyki opisowe dotyczące wieku w badanej próbie kobiet

Zmienna	Wartość
Średnia	22,9278
Błąd standardowy średniej	,46048
Mediana	22,00
Dominanta	22,00
Odchylenie standardowe	4,53516
Wariancja	20,568
Rozstęp	27,00
Minimum	18,00
Maksimum	45,00
Skośność	3,45
Brak danych	0
Ogółem	97

Źródło: obliczenia własne.

Dane zawarte w Tabeli 3 pokazują, że próba jest reprezentatywna dla populacji generalnej – obejmuje osoby znajdujące się w fazie wczesnej dorosłości.

Rozkład prawostronnie skośny oznacza, że próba zawiera dużo obserwacji mniejszych niż średnia. Statystyka skośności nabiera znaczenia, jeśli zestawimy ją z wartością maksimum.

W Tabeli 4 zawarto statystyki opisowe dotyczące wieku w badanej próbie mężczyzn.

Tabela 4. Statystyki opisowe dotyczące wieku w badanej próbie mężczyzn

Zmienna	Wartość
Średnia	22,7179
Błąd standardowy średniej	,32388
Mediana	22,00
Dominanta	21,00
Odchylenie standardowe	3,50331
Wariancja	12,273
Rozstęp	29,00
Minimum	18,00
Maksimum	47,00
Skośność	3,85
Brak danych	0
Ogółem	117

Źródło: obliczenia własne.

Dane zawarte w Tabeli 4 pokazują, że próba jest reprezentatywna dla populacji generalnej – obejmuje osoby znajdujące się w fazie wczesnej dorosłości. Rozkład prawostronnie skośny wskazuje, że w skład próby wchodzi dużo osób w wieku mniejszym niż średnia. Statystyka skośności nabiera znaczenia w sytuacji zestawienia jej z wartością maksimum. Dane zawarte w czterech powyżej przedstawionych tabelach umożliwiają wstępne zrozumienie charakterystyki badanej zbiorowości. Pozwalają generalizować wyniki badania na populację generalną.

Weryfikacja autorskiego narzędzia badawczego: *Kwestionariusz motywów podejmowania nauki na kierunku bezpieczeństwo narodowe*

Narzędzie badawcze składa się z 38 stwierdzeń. Osoby badane odnosiły się do tychże stwierdzeń na siedmiostopniowej skali Likerta, gdzie cyfry oznaczają:

1. zupełnie się nie zgadzam;
2. nie zgadzam się;
3. raczej się nie zgadzam;
4. trudno powiedzieć;
5. raczej się zgadzam;
6. zgadzam się;
7. całkowicie się zgadzam.

Konstruując kwestionariusz, zadbano, aby nie obejmował sformułowań o podwójnej treści, o podwójnej negacji oraz zawierających założenia i terminy wieloznaczne. Zastroszczono się także, aby nie było w nim zbędnych szczegółów. Stosując analizę czynnikową metodą głównych składowych, dla 38 stwierdzeń zawartych w kwestionariuszu określono eksploracyjnie konstrukt wymiarowy, czyli wartości współczynnika $K-M-O$ ($K-M-O$ – współczynnik Kaisera–Mayera–Olkina, który jest wykorzystywany do sprawdzania stopnia skorelowania zmiennych pierwotnych, czyli siły dowodów świadczących na rzecz sensowności przeprowadzania analizy składowych głównych) dla poszczególnych stwierdzeń. Wszystkie stwierdzenia uzyskały zadowalające indywidualne wartości $K-M-O$. Miara adekwatności doboru dla całej próby (wszystkich pozycji) osiągnęła akceptowalne $K-M-O = 0,677$, co oznacza zadowalającą adekwatność pobierania próbek do analizy. Test sferyczności Barletta [$Chi^2 (df703) = 1831,340; p < 0,001$]; wykazał występowanie korelacji pomiędzy poszczególnymi wymiarami, umożliwiające przeprowadzenie ekstrakcji czynników. Zarówno wykres osypiska, jak i kryterium Kaisera wykazały rozwiązanie dwuczynnikowe, wyjaśniające razem niemal 21% wariancji. Oznacza to, że biorąc pod uwagę podejście eksploracyjne dla tworzonego narzędzia: „Kwestionariusz motywów podejmowania nauki na kierunku bezpieczeństwo narodowe”, udzielane odpowiedzi były traktowane jako odnoszące się do dwóch wyraźnie rozdzielnych czynników. Do ekstrakcji czynników użyto metody Varimax, która polega na rotacji osi X i Y (liniowej kombinacji), tak aby zmaksymalizować wariancję ładunków między czynnikami i zminimalizować ich wariancję wewnątrz nowego czynnika. Rotacja Varimax znacząco ułatwia interpretację analizy czynnikowej.

Tabela 5. Wyniki analizy czynnikowej danych uzyskanych za pomocą narzędzia: *Kwestionariusz motywów podejmowania nauki na kierunku bezpieczeństwo narodowe*

Oznaczenie i treść stwierdzenia	Czynnik	
	1	2
9. Mam poczucie energii, kiedy robię to, co mnie pasjonuje.	,623	
11. Warto uświadamiać sobie zachowania nieostrożne.	,615	-,202
28. Znajomość i świadomość zagrożeń jest bardzo przydatna.	,598	
12. Jestem zorientowany (zorientowana) na osobisty rozwój.	,592	,284
20. Cieszę się, jeśli dobrze wykorzystuję czas.	,554	,170
4. Jestem przekonany (przekonana), że wybrany kierunek studiów umożliwia mi intelektualny rozwój.	,523	
36. Warto zajmować się czymś, co może mieć znaczenie w przyszłości.	,520	
25. Jeśli już mam zaangażować się w jakiś projekt, to niech to będzie coś wyjątkowego (wybitnego).		,621
3. Jeśli gram, to dla mnie liczy się tylko wygrana.		,578
34. Skromny sukces to żaden sukces.		,542
21. Nie mobilizują mnie łatwe zadania.		,517
Wartość własna czynnika	5,186	2,783
Procent wyjaśnionej wariancji	12,256	8,714
Procent skumulowany	12,256	20,971
Alfa Cronbacha	0,540	0,580

Źródło: obliczenia własne. Metoda wyodrębniania czynników – głównych składowych. Metoda rotacji – Varimax z normalizacją Kaisera. Alfa Cronbacha wynosząca 0,5 może być uznana za wystarczającą, jeżeli skala jest krótka lub liczba badanych jest niewielka. Obliczeniowa wartość Alfa przekracza 0,5, czyli wartość uznawaną za wystarczającą (Bedyńska, Cypriańska, 2013, s. 277–278).

Pierwszy wyekstrahowany wymiar (czynnik) nazwany: *Orientacja na rozwój osobisty uwzględniająca komponent bezpieczeństwa* zawiera stwierdzenia o treści świadczącej, że to właśnie osobisty rozwój determinuje aktywność osób studiujących, np.: P9. Mam poczucie energii, kiedy robię to, co mnie pasjonuje. Czynnik ten wyjaśnia 12,256% wariancji. Czynnik drugi nazwany: *Dążenie do osobistego sukcesu* zawiera stwierdzenia wskazujące, że dążenie do sukcesu motywuje działanie osób studiujących, np.: P25. Jeśli już mam angażować się w jakiś projekt, to niech to będzie coś wyjątkowego (wybitnego). Czynnik ten wyjaśnia 8,714% wariancji. Analiza treści stwierdzeń pierwszego czynnika ukazuje, że odnoszą się do autotelicznych (wewnętrznych) motywów uczenia się osób

badanych. Natomiast wgląd w treść stwierdzeń drugiego czynnika ujawnia, że dotyczą instrumentalnej (zewnątrznej) motywacji uczenia się kobiet i mężczyzn.

W celu określenia poziomu rzetelności (rozumianej jako cecha oznaczająca dokładność pomiaru) kwestionariusza obliczono statystyki Alfa Cronbacha (Alfa Cronbacha to miara spójności wewnętrznej narzędzia pomiarowego. Oznacza, jak dobrze poszczególne elementy, np. stwierdzenia w kwestionariuszu, mierzą to samo zjawisko). Wszystkie czynniki cechują się wystarczającą rzetelnością. Dla czynnika „Orientacja na rozwój osobisty uwzględniająca komponent bezpieczeństwa złożonego z siedmiu pozycji: P9, P11, P28, P12, P20, P4 oraz P36 – $\alpha = 0,540$, czyli skala cechuje się wystarczającą rzetelnością. Dla czynnika „Dążenie do osobistego sukcesu złożonego z czterech pozycji: P25, P3, P34, P21 – $\alpha = 0,580$. Druga skala również cechuje się wystarczającą rzetelnością.

Tabela 6. Statystyki czynników

	<i>N</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>R</i>	<i>s</i> ²	<i>Me</i>	<i>K-S</i>	<i>SK</i>	<i>KU</i>
1. czynnik	214	,649	5,785	4,00	,421	5,857	,120*	-,982	1,856
2. czynnik	214	1,14	3,716	6,00	1,291	3,750	,085**	,144	,112

* Istotność 0,000.

** Istotność ,001.

Źródło: obliczenia własne.

Miary statystyczne dla pierwszego czynnika: „Orientacja na rozwój osobisty uwzględniająca komponent bezpieczeństwa” wskazują, że czynnik charakteryzował się umiarkowanym zróżnicowaniem. Aby sprawdzić normalność rozkładu wyników, zastosowano test Kołmogorowa-Smirnowa, który sprawdza się dla dużych prób. Statystyka oraz istotność dla tego testu wykazały, że rozkład danych nie był zgodny z rozkładem normalnym, co oznacza, że dane w próbie nie są rozłożone symetrycznie wokół średniej. Statystyka skośności (*SK*) wskazała nieznaczną lewoskośność, czyli w próbie przeważają obserwacje o wartościach wyższych niż średnia, natomiast statystyka kurtozy (*KU*) wskazała nieznaczną leptokurtyczność, czyli koncentrację wyników wokół średniej, ale jednocześnie istnieje większe prawdopodobieństwo wystąpienia wartości skrajnych. Takie wyniki wskazują na – częstsze niż w rozkładzie normalnym – występowanie obserwacji skrajnych.

Drugi czynnik „Dążenie do osobistego sukcesu” charakteryzował się umiarkowanym zróżnicowaniem. Rozkład czynnika nie był zgodny z rozkładem normalnym. Statystyka skośności (*SK*) wskazała nieznaczną prawoskośność, czyli przewagę obserwacji o wartościach mniejszych od średniej, natomiast statystyka kurtozy (*KU*) wskazała nieznaczną leptokurtyczność, czyli koncentrację wyników wokół średniej, ale jednocześnie istnieje większe prawdopodobieństwo wystąpienia wartości skrajnych. Takie wyniki wskazują na – częstsze niż w rozkładzie normalnym – występowanie obserwacji skrajnych.

Aby sprawdzić, czy istnieje zależność pomiędzy czynnikami, przeprowadzono analizę korelacji. Zastosowano nieparametryczny test korelacji *tau b* Kendalla.

Tabela 7. Wyniki testu *tau b* Kendalla

	„Orientacja na rozwój osobisty (...)	„Dążenie do osobistego sukcesu”
<i>Tau b</i> Kendalla „Orientacja (...)” Współczynnik korelacji Istotność (dwustronna) N	1,0	0,079 ,108 214
<i>Tau b</i> Kendalla „Dążenie (...)” Współczynnik korelacji Istotność (dwustronna) N	,079 ,108 214	1,0 214

Źródło: obliczenia własne.

Z danych zawartych w Tabeli 7 wynika, że nie stwierdzono istotnego statystycznie związku pomiędzy czynnikami „Orientacja na rozwój osobisty uwzględniająca komponent bezpieczeństwa a „Dążenie do osobistego sukcesu. To oznacza, że zmianom wartości czynnika: „Orientacja na rozwój osobisty uwzględniająca komponent bezpieczeństwa *nie towarzyszą zmiany wartości czynnika: „Dążenie do osobistego sukcesu* (istotność dwustronna). Ustalenie badawcze ma znaczenie w kontekście poznania czynników pozostających w związku z podejmowaniem nauki na kierunku bezpieczeństwo narodowe na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach.

UZASADNIENIE BADANIA

Wgląd w krajowy rynek pracy ujawnia, że w znacznym stopniu kształtują go osoby należące do czterech pokoleń, tj.: *baby boomers* (BB), X, Y oraz C (Wiktorowicz i in., 2016, s. 20–23). W znacznym stopniu, ponieważ

przedstawiciele *Silent Generation* już tylko wyjątkowo pozostają aktywni zawodowo (Jabłońska, Billewicz, 2016, s. 85). Trzeba też wiedzieć, że dynamika rozwoju wielu społeczeństw jest znaczna, i prawdopodobnie kształtuje się już kolejne pokolenie określane literą R (od *,relaxed'*) – osoby urodzone po roku 2004, o czym zdają się przekonywać ustalenia niemieckich badaczy (Albert i in., 2015). Obecnie wiedza o nowym pokoleniu nie jest jeszcze kompletna. Nawiązanie do kwestii pokoleń nabiera sensu, kiedy uświadomimy sobie, że niejednokrotnie w zespołach pracowniczych współpracują ze sobą przedstawiciele kilku pokoleń. Niniejsze opracowanie w pewnym stopniu może poszerzyć wiedzę o kształtującej się generacji. Dostrzega się także, że skraca się czas przynależny kolejnym pokoleniom. Zespół faktów nabiera znaczenia, jeśli uświadomimy sobie, że w Polsce nie prowadzi się badań ukierunkowanych na rozpoznawanie pokoleń młodzieży w fazie ich kształtowania. Nie oznacza to, że w kraju nie prowadzi się żadnych badań pokoleń funkcjonujących na polskim rynku pracy. Jako przykład może posłużyć: *Badanie gniazdowników w Polsce* (Peszat i in., 2020). Jest to jednak opracowanie obejmujące wycinek społeczeństwa, ponadto już ukształtowanego. Przejawem dążenia do posiadania wiedzy o swojej młodzieży – i w konsekwencji o społeczeństwie – są prowadzone od ponad 60 lat badania młodzieży w Niemczech, które monitorują zachowania, postawy oraz mentalność młodych Niemców w trakcie procesu rozwoju. Dane zawarte w raportach: 17. Shell Jugendstudie. Jugend 2015 oraz 18. Shell Jugendstudie. Jugend 2019 odnoszą się także do uwarunkowań rozwoju pokoleń oraz ich inności, a tym samym tworzą kompleksowy obraz kontekstu sytuacyjnego pokolenia R w Niemczech (Albert i in., 2015; Albert i in., 2019). Jestem przekonany, że warto również badać pokolenia polskiej młodzieży w czasie ich rozwoju. Wartość zdobytej wiedzy trudno przecenić. Korzyści poznawcze, szerzej niematerialne, wydają się tak doniosłe i oczywiste, że trudno byłoby uzasadnić jakąkolwiek polemikę w tej kwestii. Zdobytą wiedzę można byłoby spożytkować w procesie edukacji młodzieży, ale także edukacji całowyciowej dorosłych. Poznanie i zrozumienie zachodzących procesów może stanowić punkt wyjścia do kształtowania rynku pracy (ale także konsumpcji) w bliskiej przyszłości (aspekty utylitarne). Zasygnalizowana (zaledwie) doniosłość badania pokoleń młodzieży w trakcie ich rozwoju skłania do refleksji o skutkach braku wiedzy o nich.

FAZA WCZESNEJ DOROSŁOŚCI

Daniel Levinson, charakteryzując fazę wczesnej dorosłości, podobnie jak pozostałe ery życia człowieka, kładł nacisk na zadania rozwojowe, jakie ludzie sobie wyznaczają i z jakimi się zmagają. Poprzedzający wczesną dorosłość okres przejścia (od 17. do 22. roku życia) oraz zadania rozwojowe tego okresu z pełną ostrością ukazują różnice kulturowe i cywilizacyjne. Głównym zadaniem rozwojowym realizowanym w tym okresie jest zdobywanie niezależności: stawanie się coraz bardziej samodzielnym, co wiąże się z powolnym opuszczaniem domu rodzinnego. Ustalony przedział czasowy i realizowane zadania odnoszą się do społeczeństwa amerykańskiego lat 70. XX w., choć w aspekcie czasowym mogą się pojawiać pewne różnice pomiędzy przedstawicielami klasy niższej (wcześniej rozpoczynają pracę) a średniej i wyższej ówczesnego amerykańskiego społeczeństwa. W polskich uwarunkowaniach podstawowe zadania rozwojowe okresu przejścia są przesunięte w czasie. W jakimś stopniu przekonuje o tym „Badanie gniazdowników w Polsce (Peszat i in., 2020). *Zagłębiając się w okres wczesnej dorosłości, Daniel Levinson wymienia oprócz dwóch głównych zadań: działalności zawodowej oraz zawarcia małżeństwa i utrzymania rodziny, także dodatkowe zadania ludzi związane z osobistym rozwojem: „Wytwarzają i konfrontują z rzeczywistością swoje indywidualne marzenia co do miejsca w świecie dorosłych, obecnie i w przyszłości; Poszukują i próbują stworzyć relację między osobą doświadczoną (mentorem) a osobą niedoświadczoną* (Levinson, 1978, podają za: Miś, 2000, s. 52–53). Centralny dla fazy wczesnej dorosłości konflikt występuje pomiędzy zachowaniem autonomii i niezależności a oczekiwaniami środowiska społecznego odnośnie do aktywnego uczestniczenia w życiu rodzinnym, sąsiedzkim oraz społecznym. Analiza danych zawartych w Tabelach 3 i 4 pokazuje, że w przeważającej części osoby badane znajdują się w okresie przejścia lub wczesnej dorosłości. Natomiast zdecydowanie mniejsza część badanych może doświadczać kryzysu 30. roku, który jest implikowany dotychczasowymi wyborami życiowymi oraz refleksją odnośnie do skutków i osobistych ocen podejmowanych decyzji. Doniosłość przejścia przez 30. rok życia wyraża się także w tym, że kończy on fazę „nowicjatu” wczesnej dorosłości. I co ważne, osoba po jego przekroczeniu w sposób nieodwracalny staje się dorosłym. Niewielka część badanych doświadczyła lat 40. Według Daniela Levinsona szczyt w okresie wczesnej

dorosłości ma miejsce między 33. a 40. rokiem życia. Cenionymi wartościami są: samodzielność, niezależność oraz dążenie bycia autorytetem. Człowiek jawi się jako indywidualność oraz samoistny podmiot (Levinson, 1978, podaję za: Miś, 2000, s. 53–54).

Wydaje się, że szeroko rozumiane prawidłowości i skutki doświadczania określonej fazy życia są niejako zanurzone w rzeczywistości przybliżanej implikacjami i następstwami przynależności pokoleniowej. Należy też mieć na uwadze indywidualność i niepowtarzalność ludzkiej egzystencji w jej społecznym i materialnym otoczeniu.

WNIOSKI

Zakładane cele procedury badawczej zostały zrealizowane. W drodze analizy czynnikowej zidentyfikowano dwa główne czynniki pozostające w związku z podejmowaniem przez badanych decyzji o wyborze kierunku studiów bezpieczeństwo narodowe na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. Pierwszemu czynnikowi nadano nazwę: *Orientacja na rozwój osobisty uwzględniająca komponent bezpieczeństwa*. Drugi czynnik opatrzono nazwą: *Dążenie do osobistego sukcesu*. Pierwszy czynnik, który wyjaśnia prawie 12,3% wariancji, odzwierciedla autoteliczne (wewnętrzne) motywy uczenia się osób badanych, natomiast drugi czynnik wyjaśniający ponad 8,7% wariancji zdaje się zaświadczać o instrumentalnych (zewnętrznych) motywach uczenia się kobiet i mężczyzn na kierunku bezpieczeństwo narodowe na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. Znaczący procent zmienności wyjaśniany przez pierwszy czynnik napawa optymizmem, ponieważ zaświadcza o wewnętrznej motywacji do nauki badanych. Natomiast, jak już uprzednio zapisano, wewnętrznie motywowana osoba, często inspirowana dążeniem do osobistego rozwoju oraz ciekawością poznawczą, nie potrzebuje przymuszania opiekunów i nauczycieli.

Na podstawie analizy korelacji ustalono, że nie występuje istotny statystycznie związek pomiędzy czynnikami *Orientacja na rozwój osobisty uwzględniająca komponent bezpieczeństwa* a *Dążenie do osobistego sukcesu*. To oznacza, że zmianom wartości czynnika: *Orientacja na rozwój osobisty uwzględniająca*

komponent bezpieczeństwa nie towarzyszą zmiany wartości czynnika: Dążenie do osobistego sukcesu (istotność dwustronna).

Proces sprawdzania poprawności autorskiego narzędzia badawczego uzasadnia przypuszczenie, że zwiększenie próby badawczej pozwoliłoby uzyskać nie tylko akceptowalne, lecz także prawdopodobnie zadowalające wartości *K-M-O* oraz Alfya Cronbacha. Po części z tego powodu wynika wniosek, że w przypadku realizacji kolejnych badań, np. w odstępie pięciu lat, należy zadbać o większą próbę badawczą. Opracowanie jest częścią inicjatywy badawczej autora, zakładającej badanie motywów podejmowania nauki przez studentów kierunku bezpieczeństwo narodowe oraz studentów szkół służb mundurowych.

Postulat badania motywów uczenia się osób we wczesnej fazie dorosłości wydaje się mieć silne teoretyczne uzasadnienie. Przez wzgląd na rangę procesu uczenia się warto pochylić się nad słowami Doroty Nawrat, która dostrzegając potrzebę przesunięcia odpowiedzialności za proces uczenia się z czynników zewnętrznych na wewnętrzne, pisze: *Umiejętność przesunięcia akcentu z zewnętrznych źródeł motywowania i ewaluacji tych procesów na kształtowanie oczekiwań wobec samego siebie oraz wewnętrznych kryteriów oceny jest wyzwaniem dla edukacji ustawicznej dorosłych w XXI wieku* (Nawrat, 2013, s. 77). O sensowności postulatu przekonuje Malcolm Knowles, który pisze: *że uczenie się dorosłych jest w istocie sterowanym procesem samokształcenia* (Knowles, 2009, s. 182).

REFERENCES

- Albert, M., Hurrelmann, K., Quenzel, G. (2015). *Jugend 2015. Eine pragmatische Generation im Aufbruch*. Shell-Jugendstudie, 17. Frankfurt: Fischer Taschenbuch Verlag.
- Bedyńska, S., Cypriańska, M. (2013.). *Zaawansowane metody tworzenia wskaźników – eksploracyjna analiza czynnikowa i testowanie rzetelności skal*. W: S. Bedyńska, M. Cypriańska (red.), *Statystyczny drogowskaz 1. Praktyczne wprowadzenie do wnioskowania statystycznego*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Sedno, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej.
- Chodkowski, Z. (2019). *Motywacja a proces uczenia się*. Kultura – Przemiany – Edukacja, 7, 137–150.
- Chrupała-Pniak, M., Grabowski, D. (2016). *Skala motywacji zewnętrznej i wewnętrznej do pracy (WEIMS-PL): Wstępna charakterystyka psychometryczna polskiej wersji kwestionariusza Work Extrinsic and Intrinsic Motivation Scale*. Psychologia Społeczna, 3, 339–355.
- Jabłońska, M.R., Billewicz, K. (2016). *Pokolenie przełomu w web 2.0*. Acta Universitatis Lodziensis, 56, 83–97.
- Kałużny, R. (2013). *Kształcenie dorosłych w dobie płynnej ponowoczesności*. Edukacja Dorosłych, 1, 45–53.
- Knowles, M.S., Holton E.F., Swanson R.A. (2009). *Edukacja dorosłych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kozłowski, W. (2010). *Zarządzanie motywacją pracowników*. Warszawa: Wydawnictwo CeDeWu.
- Levinson, D.J. (1978). *Seasons of a Man's Life*. Random House.
- Miś, L. (2000). *Ery i fazy rozwoju w życiu człowieka dorosłego w ujęciu Daniela Levinsona*. W: P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka; fazy życia, osobowość, wiara, religijność* (s. 45–60). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Nawrat D. (2013). *Jak uczą się dorośli? Wybrane uwarunkowania uczenia się dorosłych*. Edukacja Dorosłych, 1(68), 67–79.
- Pruitt, D.G., Rubin, J.Z. (1986). *Social Conflicts: Escalation, Stalemate and Settlement*. Wydawnictwo Random House USA Inc.
- Ryan, R.M., Deci, E.L. (2000a). *Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being*. American Psychologist, 55(1), 68–78.
- Ryan, R.M., Deci, E.L. (2000b). *Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions*. Contemporary Educational Psychology, 25, 54–67.
- Wiktorowicz J., Warwas I., Kuba M., Staszewska E., Woszczyk P., Stankiewicz A., Kliombka-Jarzyna J. (2016). *Pokolenia – co się zmienia? Kompendium zarządzania multigeneracyjnego*. Warszawa: Wolters Kluwers.
- Zimbardo P.G., Johnson R.L., McCann V. (2010). *Psychologia. Kluczowe koncepcje. Motywacja i uczenie się*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

NETOGRAFIA

- Albert, M., Hurrelmann K., Quenzel G. (2015). 17. *Shell Jugendstudie. Jugend 2015*, https://www.lpbbw.de/fileadmin/Abteilung_III/jugend/pdf/ws_beteiligung_dings/2017/ws6_17/shelljugendstudie_2015.pdf (dostęp: 27.02. 2025).
- Albert, M., Hurrelmann K., Quenzel G. (2019). 18. *Shell Jugendstudie. Jugend 2019*, <https://www.amazon.pl/Jugend-2019-Jugendstudie-Generation-meldet/dp/3407831951> (dostęp: 27.02.2025).
- Kacprzak-Biernacka, E., Skura-Madziąła, A., Kopański Z., Brukwicka I., Lishchynskyy Y., Mazurek M. (2014). Pojęcie motywacji, jej odmiany i podmioty motywacji. *Journal of Clinical Healthcare*, 3, 2–5, http://jchc.eu/numery/2014_3/201431.pdf (dostęp: 27.02. 2025).
- Litawa, A. (2008). Motywy uczestnictwa nauczycieli w kształceniu ustawicznym. *E-mentor*, 2(24), 70–75, <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/24/id/540> (dostęp: 10.02.2025).
- Nowhorodsky R., Koval T., Vorona M., Szala A. (2020). *Motywy podejmowania kształcenia przez osoby dorosłe, Uwagi naukowe*. (4). Seria *Psychological and Pedagogical Sciences*, <https://lkp.ndu.edu.ua/index.php/nz/article/view/666> (dostęp: 10.02.2025).
- Peszat K., Cybulska M., Murawska E., Nowakowska G. (zespół autorski) pod kierunkiem Szałtys D., Zegar T. (2020). *Pokolenie gniazdowników w Polsce*, Urząd Statystyczny w Warszawie. Prace Eksperymentalne, <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/jakosc-zycia/pokolenie-gniazdownikow-w-polsce,6,1.html> (dostęp: 27.02. 2025).